

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Мр Зоране Крсмановић

„Прве верзије *Ланселота* у прози из XIII века и
поетика француског средњовековног романа“

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Датум и орган који је именовео Комисију:

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, на својој седници 27. априла 2016. године

Састав комисије:

1. Ментор: Др Милица Винавер-Ковић, доцент, Филолошки факултет
Универзитета у Београду

Ужа научна област: романистика

Датум избора у звање: 16.4.2013.

2. Др Марија Цунић-Дрињаковић, ванредни професор, Економски факултет
Универзитета у Београду

Ужа научна област: романистика

Датум избора у звање: 24.12.2013.

3. Др Михаило Поповић, ванредни професор, Филолошки факултет
Универзитета у Београду

Ужа научна област: романистика

Датум избора у звање: 23.3.2010.

Датум одласка у пензију: 30.9.2015.

2. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1) Име, име једног родитеља, презиме
Зорана (Војин) Крсмановић

2) Датум рођења, општина, република

09.09.1978, Савски венац, Београд, Србија;

3) Датум одбране, место, и назив магистарске тезе

12. 10. 2007, Филолошки факултет Универзитета у Београду, „Смисао и улога мита о Тристану у делима Кретјена де Троа“.

3. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Прве верзије *Ланселота* у прози из XIII века и поетика француског средњовековног романа

4. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација „Прве верзије *Ланселота* у прози из XIII века и поетика француског средњовековног романа“, из пера кандидаткиње Зоране Крсмановић, обухвата резиме на српском и енглеском језику, садржај, 323 стране текста, 17 страна библиографије, као и индекс имена аутора.

Дисертација садржи шест поглавља: 1. Увод (стр. 1-94); 2. *Ланселот* у прози и средњовековна књижевна традиција (стр. 95-131); 3. Средњовековна поетичка схватања (стр. 132-165); 4. *Ланселот* у светлу средњовековних поетика на латинском и списатељске праксе у XII и XIII веку (стр. 166-244); 5. Поетика приповедања у *Ланселоту* (стр. 245-299); 6. Закључак (стр. 300-324). Свако поглавље даље је прегледно подељено на релативно велики број потпоглавља, што увелико олакшава праћење излагања и научне демонстрације. Библиографија (стр. 325-341) приложена на крају рада садржи 145 библиографских јединица, које су разврстане по одговарајућим категоријама.

5. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Зоране Крсмановић темељи се на добром познавању књижевнотеоријских и књижевноисторијских поставки и резултата релевантних за најшире формулисану тему истраживања, француску средњовековну књижевност. Написана је добрим, уравнотеженим стилем, са завидно спроведеном научном аргументацијом у анализама. У средишту испитивања налази се поетика француског средњовековног романа, која се проучава на веома разуђеном корпусу текстова првих верзија *Ланселота* у прози (овај роман непознатог аутора настао је у првим деценијама XIII века).

Кандидаткиња је свом истраживању поставила неколико циљева, и успела је да их испуни. Требало је најпре испитати теорију о верзијама прозног *Ланселота*, затим утврдити степен сагласности овог романа са поетичком и списатељском праксом времена у коме је настао и, најзад, истражити поетику приповедања у овом роману

у светлу савремених наратолошких поставки. Сваком од ових сложених питања кандидаткиња је посветила одвојено поглавље дисертације, али су се разматрања неких ужих проблема нужно преносила и развијала из једног поглавља у друго.

Дисертација је у целини коректно изведена, а ситни местимични пропусти не умањују њен укупан значај и резултате овог истраживања.

Текст је подељен, као што је већ напоменуто, на шест поглавља. У првом, које има функцију увода, али које већ увелико задире у подробне анализе, приказује се корпус текстова и објашњава рукописна традиција *Ланселота* у прози, разматра се питање статуса различитих верзија овог романа и најављује које ће се методе применити током истраживања (генетичка критика, теорија интертекстуалности, наратологија женетовског типа ту заузимају истакнуто место). Ауторка се најпре осврће на постојећа старија и новија издања корпуса; резимира главне хипотезе о настанку делова и најважније научне радове на ту тему; одређује се према различитим претпоставкама о формирању циклуса и питању ауторства. Она је нарочито размотрила оправданост теорија о цикличној, нецикличној и посебној или скраћеној верзији овог романа и изнела хипотезу да нециклична верзија то заправо није, поткрепивши ту претпоставку валидним аргументима произашлим из помног читања текстова. Не негирајући постојање изразито скраћене или посебне верзије, ауторка је релативизовала аргументе Александра Мише и Елспет Кенеди који су започели полемику о двама верзијама, остајући начелно ближа Мишиној теорији о дужој и краћој верзији *Ланселота* из XIII века. Опширан одељак уводног поглавља посвећен је анализи делова романа у којима су се јавила најзначајнија разилажења унутар рукописних породица и група. Та анализа, а пре свега констатација да се у појединим књижевним речницима и лексиконима, па и у понеком признатом научном раду, недовољно разлучено користе термини верзија, варијанта и редакција, навела је ауторку на закључак (ипак недовољно утемељен, посматрано у размерама светске медијевистике) да постоји терминолошка „конфузија“ у коришћењу ових појмова; у жељи да их јасније разграничи, предложила је прецизније дефиниције, те указала на могућност њихове примене у анализи текста у савременој медијевистици.

У другом поглављу ауторка је објаснила разлике између писања у прози и у стиху у XIII веку, поставила *Ланселота* у контекст књижевног окружења XII и XIII века и приказала његов однос са релевантним романескним и историографским делима чије је међусобне утицаје пратила. Прво је сагледала прозног *Ланселота*, романе у стиху о витезовима краља Артура, Васов роман-хронику *Брут* и романе о Гралу у стиху и прози као хипертекст и хипотекстове, на основу чега је потврдила тезе Ежена Винавера о тематској и приповедној недовршености ових дела као константи средњовековног писања, да би касније, у четвртном поглављу, размотрила могуће поетске изборе који су довели до таквог уобличавања проучаваног романа. У овом делу дисертације модификована је и значајна подела на три приповедна типа заступљена у *Ланселоту*, коју је сачинила Ани Комб. (Заступљеност ове поделе

ауторка ће испитати у петом поглављу, које се бави поетиком приповедања.) Ово поглавље садржи и осврт на релативно слабо проучавано питање односа прозног *Ланселота* са стиховним и прозним романима о Александру, на основу којег ауторка развија претпоставке о цикличности, о биографској структури као полазишту за романескно стварање, о проблематици извора и њихових преношења, о тематски или мотивски недовршеним гранама.

У трећем поглављу дисертације превентивно су изложена општа естетичка и поетичка начела заступљена у средњем веку, која представљају контекст за сагледавање *Ланселота* у светлу средњовековних поетика на латинском из XII и XIII века (што је спроведено у наредном поглављу). Указујући на сложено преплитање теоријске и практичне мисли у средњовековним делима која се баве темом писања и стварања, ауторка је посебно истакла извесне особености средњовековне књижевности које се везују за поезику тзв. поновног писања, концепт који се у позној антици и током готово читавог средњег века на латинском називао превођењем (*translatio*). Истражени су и образложени проблеми везани за процес стварања дела, инвенцију, обраду извора у средњовековним приповедним делима, затим ауторске изјаве о умећу писања и етапама стваралачког процеса у средњовековним романима у стиху. На крају овог поглавља ауторка даје неку врсту припреме за анализу приповедних механизма и поступака, указивањем на феномен самопревођења који има истакнуту улогу у *Ланселоту* и *Вулгати*.

Четврто поглавље дисертације представља текстуалну анализу романа о Ланселоту из перспективе историје стила и истражује степен сагласности *Ланселота* са поетичким начелима изложеним у делима Игоа из Сен-Виктора, Алана из Лила, Матеја из Вандома, Цефрија из Виносалва и других аутора из XII и XIII века. Ослањајући се на аутентичне текстове поетика из XII и XIII века, али и на њихова савремена тумачења из пера Едмона Фарала и Дагласа Келија, ауторка је испитивала однос целине и делова, структурне и стваралачке поступке везане за тзв. природни и вештачки ред, феномен спајања и раздвајања који је симултано посматран и у вернакуларним књижевним делима и у односу са поетичком мишљу, компоновање и инвенцију топоса, алегоријско писање и тропе и фигуре. Детаљно су обрађени механизми амплификације и абревијације у светлу описа инвенције. Показало се да *Ланселот* у највећој мери следи начела из поетика на латинском из XII и XIII века, а када од њих одступа, или када их модификује, ствара ефекте онеобичавања који могу да се тумаче као позиви на поновно писање, али који далеко чешће представљају феномен унутрашњег умножавања (*mise en abyme*), пренесен из првих романа у стиху из XII века у велике прозне циклусе у XIII веку. Уз то, ауторка подсећа на кључну улогу коју верзије и варијанте имају у поступцима абревијације.

Пето поглавље истражује приповедне феномене који укључују материјалну организацију рукописа *Ланселота*, приповедне технике и поступке, проблематику приповедног гласа, имплицитног аутора и тачке гледишта. Најпре је *Ланселот*

сагледан у светлу теорије приповедања Жерара Женета, а затим је ауторка, користећи теорију о три приповедна типа коју је формулисала Ани Комб, испитала да ли су ова два приступа компатибилна (потпоглавља 1 и 2). Показало се да је подела на три приповедна типа оправдана, али да захтева даљу разраду. Само се по себи разуме, али ауторка дисертације то ипак нарочито наглашава, да је и овом анализом потврђена универзалност Женетових наратолошких категорија, међу којима је као најзаступљенију врсту у свом корпусу препознала анахроније. Следећих седам потпоглавља (3-9) представљају лингвистичку и наратолошку анализу приповедних формула које ауторка сама дефинише, и то из перспективе приповедног гласа, структурне организације романа у гране, технике преплитања која је везана за памћење и понављање, проблематике имплицитног аутора и читаоца или слушаоца. Посебна пажња посвећена је поступку дигресије који заузима значајно место и у средњовековним поетикама на латинском. Самопревођење је објашњено и са лингвистичког становишта, у анализи приповедних формула које се поново сагледавају у светлу теорије о три приповедна типа. Ово поглавље завршава се размишљањем о поетици тишине и ћутања. Доведена је у питање хипотеза о искључиво тихом или индивидуалном читању *Ланселота*, која је до пре десетак година била једина прихваћена у медијевистици.

Шесто, последње поглавље сумира резултате до којих се у претходним анализама дошло и пружа синтетички увид у стварање и композицију прозног *Ланселота*.

6. РАДОВИ ОБЈАВЉЕНИ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Крсмановић, Зорана, „Персевал као витез Грала у романима Кретјена де Троа и Манесјеа“ in: *Токови у савременој романистици*, Београд, Филолошки факултет, Друштво закултурну сарадњу Србија-Француска, 2008, str. 161-174.
2. Krsmanović, Zorana, „Les études médiévistes autrefois et aujourd’hui: le cas de l’hostilité de Chrétien de Troyes envers le mythe de Tristan“, in: *Филолошки преглед*, Београд, XXXVI, 2009, 2, str. 115-122.
3. Krsmanović, Zorana, „Les discours de femmes dans quelques lais narratifs anonymes des XIIe et XIIIe siècles“, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, Novi Sad, Filozofski fakultet u Novom Sadu, XXXV-3, str. 143-149.
4. Krsmanović, Zorana, „La Dame du Lac et Galadriel: un écho médiéval dans le *Seigneur des anneaux*“, *Наслеђе*, VIII, 19, Крагујевац, ФИЛУМ, 2011, str. 193-202.
5. Krsmanović, Zorana, „L’Espace et l’identité chevaleresque dans le *Lancelot en prose*“, in: *Les études françaises aujourd’hui*, Београд, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Друштво за културну сарадњу Србија-Француска, Београд, 2012, str. 205-212.

6. Крсмановић, Зорана, „Француска и српска верзија романа о Тристану и Изолди“, in: *Срби о Французима – Французи о Србима*, Београд, Филолошки факултет, Друштво за културну сарадњу Србија – Француска, 2015, стр. 87-95.
7. Krsmanović, Zorana, „Nature contre Dieu d’Amour: les enjeux d’une polémique“, in: *Les études françaises aujourd’hui (2014)*, Belgrade, Faculté de Philologie de l’Université de Belgrade, 2015, str. 525-535.

7. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Испитивања првих верзија *Ланселота* из 13. века, обављена са становишта његове генезе и поетике, а у контексту средњовековног романа и епа, историографских жанрова, поетичких текстова на латинском, као и витешког и хришћанског идеализма, ауторку воде прецизним закључцима о начину организовања наративне грађе, конститутивним и естетским принципима којима су се водили аутори и редактори текстова из одабраног корпуса. Ове анализе се углавном придружују налазима ранијих истраживача, али се ауторка труди да њима отвори и нова, шира питања и перспективе.

По својим резултатима и утемељеним закључцима, дисертација мр Зоране Крсмановић доказала је могућност оригиналног сагледавања овог, иначе много проучаваног, романа и компатибилност одабраних поетичких, нараторских и лингвистичких приступа.

8. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је свој аналитички поступак спровела јасно, логичким редом и промишљено, те је дошла до читавог низа оригиналних увида и поставила иновативне хипотезе, увек имајући на уму досадашње књижевнонаучне резултате. Своје закључке је изложила прегледним и елаборираним научним стилем, што је било од великог значаја за разумевање њеног критичког поступка, ако се има у виду изузетна сложеност књижевне грађе којом се у дисертацији бавила, као и сложеност проблематике овог научног рада.

9. ПРЕДЛОГ

На основу свега изложеног, сматрамо да је Зорана Крсмановић обрадом теме под насловом „Прве верзије *Ланселота* у прози из XIII века и поетика француског средњовековног романа“ сачинила вредно научно дело, од несумњивог значаја за француске студије у Србији и за науку о књижевности, а посебно за књижевну медијевистику. Због тога предлажемо Наставно-научном већу Филолошког факултета да ову докторску дисертацију прихвати, а кандидаткињи одобри приступ усменој одбрани рада.

У Београду, 5. маја 2016. године

др Милица Винавер-Ковић, доцент

др Марија Џунић-Дрињаковић, ванредни професор

др Михаило Поповић, ванредни професор